

Dronning Juliane Marie

som hun viser sig i sine Breve til Frederik II af Preussen.

Af

Edvard Holm.

I femte Bind af sjette Række af Historisk Tidsskrift har jeg, paa Grundlag af de Breve, der i Rigsarkivet findes fra den i Overskriften nævnte Konge til Juliane Marie, givet en Fremstilling af Forholdet imellem disse to historiske Personligheder, der følte sig nær knyttede til hinanden ved Svogerskabets Baand. Jeg har der omtalt, at man destoværre ikke havde Brevene fra Dronningen til den preussiske Konge, og at han selv et Sted har skrevet til hende, at han vilde opfylde hendes Ønske at brænde dem. Imidlertid udtalte jeg tillige det Haab, at han dog ikke havde gjort Alvor heraf, men at de maatte findes i et eller andet preussisk Arkiv, selv om man aldrig havde set dem nævne af nogen tysk Historiker. Dette Haab er heldigvis gaaet i Opfyldelse. Det har vist sig, at de opbevares i det preussiske Gehejmearkiv, og efter at Cand. mag. Aage Friis under et Ophold i Berlin i Sommeren 1898 havde haft Lejlighed til at gjøre sig bekendt med dem, er det lykkedes ved Hjælp af det danske Gesandtskab i Berlin at faa taget Afskrifter af dem, som velvilligst ere blevne stillede til min Raadighed.

Jeg vil da nu forsøge at fremstille nogle Træk af Dronningens Personlighed, saaledes som den træder frem igjennem dem.

Først skal det dog nævnes, at de ere 245 i Tallet, tre flere end det Antal, Frederik II har skrevet til hende, at det første af dem har til Dato 18. Februar 1772,¹⁾ og det sidste 23. Maj 1786. Da Frederik II's sidste Brev til hende er skrevet 29. Maj 1786, er Brevvexlingen fra begges Side altsaa standset omtrent samtidig, faa Maaneder før Kongens Død 17. August samme Aar.

Ingen kan vente, at Dronningens Breve, hvad Tankefylde eller stilistisk Evne angaar, skulde kunne maale sig med den eminent begavede Frederik II's. Ganske vist mærker man allevegne, at hun er en forstandig Dame, der endog har paafaldende god Kundskab om Datidens politiske Forhold i Europa; men man har ikke Indtryk af nogen Overlegenhed hos hende, hverken med Hensyn til Indhold eller Form. Naar hun jævnlig beder sin kongelige Svoger om at undskylde hendes „brede Snak“ (*verbiage*), er det ikke uden Grund. Særlig trættes man ved de idelig gjentagne Udmalinger af Frederik den stores vidunderlige Egenskaber, hvormed hendes Breve næsten altid aabnes. Hun taler om ham som den, der er større end nogen anden Konge, der nogensinde har levet, hun kalder ham Verdens Velgjører, Danmarks bedste Støtte, Verdensfredens Beskytter, Forkjæmperen for Tysklands Frihed og Europas Ro, og hun er henrykt over den Lykke, som straalere ud over Universet ved

¹⁾ Naar Schiern i Hist. Tidssk. 4. R. II, S. 783 Note siger, at Juliane Marie allerede 18. Januar, altsaa Dagen efter Katastrofen, skrev til Frederik II om „den nye Stilling“, er det altsaa næppe rigtigt.

hans Regering, der er grundet paa Visdom og i al Evighed kan tjene som Forbillede for alle de Fyrster, der komme til at herske i Evropa. Det er umaadelig trættende at læse sligt Side op og Side ned, om man end kan sige til hendes Undskyldning, at hun opmuntredes dertil ved de ganske overdrevne Komplimenter, hvormed han overvældede hende.

Var det end kun med den yderste Beskedenhed, hun talte om sig selv ved Siden af ham, slaar dog alligevel stor Selvfølelse os i Møde fra hendes Breve. Hun holder i høj Grad af at tale om sig selv som den styrende herhjemme, som den, der bestemmer Regeringens Holdning og Politik. Da Rantzau Ascheberg blev afskediget i Juli 1772, skriver hun derom, som om det var hende, der havde afskediget ham eller i det mindste havde faaet Kongen til at gjøre det, hun havde derved ment at handle saaledes, at det vilde vinde Frederik II's Bifald; en anden Gang forsikrer hun ham, at de indre Forholds rolige Tilstande ikke svække hendes Aarvaagenhed. Jeg lover D. M., hedder det i et Brev af 26. April 1774, at jeg saa nøjagtig som muligt vil følge de heldbringende Raad, som D. M. har givet mig, og jeg er sikker paa, at jeg og Danmark ville føle os vel derved. Hun fremhæver, hvorledes hun er Gjenstand for en almindelig Ærbødighed fra alles Side herhjemme, ligefra Kongen og langt ned i Samfundet. Det er da ogsaa med en ikke ringe Følelse af sin egen Betydning, at hun taler om den Post, hvorpaa Forsynet havde stillet hende, og at hun, under Uenigheder herhjemme i 1780 om den udenrigske Politik, fortæller, at hun til Trods herfor hidtil havde været saa heldig at opnaa Endrægtighed om, hvad der skulde gjøres. Ret kuriøst tager det sig

ud, naar hun, da hun under den bayerske Arvefølgekrig havde faaet udvirket, at Prins Karl af Hessen maatte gjøre Tjeneste i den preussiske Generalstab, i den Anledning tilføjer om ham: „Jeg ser ikke rettere, end at han har militære Anlæg“, eller naar hun med Hensyn til en anden dansk Officer, der fik Tilladelse til at gaa i preussisk Krigstjeneste, anbefaler ham ved at skrive: „Jeg tror, at D. M. vil kunne bruge ham i et Frikorps“. Alt slikt giver unægtelig Indtryk af en ikke ringe Forfængelighed; men sandt at sige var det ikke saa underligt, om Hovedet var blevet noget forrykket paa hende ved den bratte Overgang, den Gang hun fra en ret tilbagetrukken Tilværelse pludselig ved Struensees Fald blev hævet til at være Hoffets Midtpunkt og gjort til Gjenstand for de vildeste Lovprisninger som den, der havde frelst Stat og Folk. Oven i Kjøbet skjød Frederik den Store fra sin Side til ved i sine Breve stadig at tiltale hende som Danmarks eneraadende Herskerinde.

Vigtigere end at følge saadanne Smaasvagheder hos hende er det at se paa, hvad Brevene fortælle om hendes Opfattelse af Datidens politiske Forhold og Personligheder, og hvilke Bidrag de indeholde til dens Historie. Et paafaldende Træk ved Brevene er den Forkjærlighed, med hvilken hun, ligesom hendes kongelige Korrespondent, holder af at skrive om de almindelige politiske Forhold i Europa. Hun stiller sig her fuldstændig paa preussisk Standpunkt, det er Frederik II's Forbund med Rusland, hvoraf hun mener, at Evropas Lykke afhænger, og det er da ogsaa med de stærkeste Lovord, at hun hæver Katharina II til Skyerne. Derimod kunne Vestmagterne kun lidet glæde sig ved hendes Yndest. Frankrig er i hendes Øjne en farlig Urostifter, og i Englænderne ser

hun, saavel som Svogeren i Potsdam, et utaaleligt, hovmodigt Folk, hvis Kraft og Energi desværre er ligesaa stor som dets Egennytte, og hvis Konge er Karoline Mathildes træske Broder. Men ganske særlig kaster hun sin Unaade paa Josef II af Østerrig, ham, der har den Dristighed at ville hæve sin Indflydelse i Tyskland paa Preussens Bekostning og at ville drage Rusland bort fra Forbundet med Frederik II. Hendes Sorg er derfor stor, da dette lykkes ham, og hun er ligesaa forbitret som Kongen ved at se de to Kejserriger gaa sammen i Orienten for at udplyndre Tyrkerne¹).

Hvor ivrig Frederik II end tager Del i Drøftelsen af alt dette, hvor stærkt han end opfordrer hende til at fremsætte sine Meninger, og hvor stor Pris han, efter hvad han siger, end sætter paa hendes Domme og Opfattelse af Begivenhederne, har han dog rimeligvis havt mere Interesse af at høre, hvad hun kunde fortælle ham om vort Fædrelands Politik og om dets Forhold. Vi for vort Vedkommende spørge unægtelig helst derom.

Det var, som det er udviklet i min tidligere Afhandling om disse to Personligheder, den stærke Spænding imellem Regeringen her hjemme og den engelske Konge i Anledning af Karoline Mathildes Sag, der gav Anledning til, at Juliane Marie med Ministrenes Samtykke skrev til Svogeren for at faa ham til, hvis det blev nødvendigt, at støtte Danmark ved sin Mægling.

¹) Som et Træk uden for disse større Forhold kan nævnes, at hun ogsaa beder Frederik II støtte hendes Broder Ludvig Ernst, der øvede en overordentlig Indflydelse paa den unge hollandske Generalstatholder Vilhelm V, hvis Opdrager han havde været, men som det stærke antiengelske Parti i Holland vilde have af Vejen

Senere i Aaret kom saa den Krise i Norden, der var en Følge af Gustav III's Statscoup den 19. August 1772, og som førte til, at det i nogen Tid trak op til Krig imellem de skandinaviske Stater. Ogsaa under disse Forhold vendte Dronningen sig til Frederik II for at faa ham til at stille sig paa dansk Side¹⁾.

I det mindste, hvad Forholdet til Karoline Mathilde og England angaar, indeholde hendes Breve Enkeltheder af Interesse. Det er, som vi vel kunde tænke os, med betydelig Afsky, hun taler om Karoline Mathilde. „Aldrig“, skriver hun saaledes et Sted om hende, „har Lasten været drevet til et højere Punkt, og at hun har havt onde Planer imod os alle, er en Kjendsgjerning, selv om vi have ladet os nøje med at overbevise hende om Ægteskabsbrud“²⁾. Medens Retssagen imod denne Dronning stod paa, skriver hun i et Brev af 10. Marts 1772, at, om man end vilde undgaa Offentligheden ved Sagen imod hende, maatte der dog bevares en vis „*solemnité*“, for at man i Fremtiden overfor Kronprinsen kunde forsvare sin Færd imod hende. Hvad hun mener med Ordet „*solemnité*“, vide vi god Besked med. Netop Dagen førend dette Brev blev skrevet, havde to Statsministre Thott og Schack-Rathlau, Justitiarius i Højesteret Juel Wind og Stampe, der var Generalprokurør, været hos Karoline Mathilde paa Kronborg. Efter at hun først for dem havde benægtet sin Skyld i Forholdet til Struensee, havde de forelagt hende de vidtgaaende Tilstaaelser,

¹⁾ Rimeligvis har det ogsaa været efter Ministrenes Tilskyndelse, at hun i Slutningen af 1773 og atter i September 1774 udtaler Regeringens Beklagelse over den preussiske Statsafsending Arnims Optreden i Kjøbenhavn. Frederik II opfyldte ogsaa hendes Ønske om, at han maatte blive afløst af en anden.

²⁾ 29. Juni 1774.

denne havde aflagt under Forhørene den 21. og 25. Februar, og hun havde da, overvældet og knust, ogsaa givet sin Tilstaaelse og det skriftlig. Dette Dokument blev dernæst forelagt for en Domstol i Kjøbenhavn af 35 af Statens ypperste Mænd, for hvem Sagen om Ophævelse af Ægteskabet imellem Kongen og Dronningen blev formelig plæderet med Vidneforhør, Aktions- og Defensionsindlæg, men uden at hun var tilstede, da hendes skriftlige Tilstaaelse gjaldt for tilstrækkelig. Den 6. April afsagde saa denne Domstol Skilsmisedommen, der to Dage efter blev forkyndt hende. Imedens dette skete, fortæller Juliane Marie i et Brev af 4. April, — hvad vi forøvrigt ogsaa vide andensteds fra, — at den engelske Statsafsending Keith havde søgt at opnaa en Separation i Stedet for Skilsmisedommen; Karoline Mathilde skulde da forlade Landet, og den engelske Konge vilde give Sikkerhed for, at hun aldrig vilde vende tilbage; men, tilføjer Juliane Marie, dette havde man ikke kunnet indrømme, fordi de danske Love ikke anerkjendte Separation uden Skilsmisse, og Kongen ikke kunde opgive sin Frihed til at gifte sig igjen¹⁾. Om dette sidste var alvorlig ment, om virkelig nogen af dem, der kjendte Kongens sindssyge Tilstand, saaledes som Juliane Marie nu maatte gjøre det, har troet, at han nogensinde vilde kunne gifte sig igjen, faar staa uafgjort hen. Hvad der derimod var Hovedsagen, det var, at man vilde gjøre Karoline Mathilde umulig i Danmark i Fremtiden. Hun var dengang endnu ikke 21 Aar gammel, ikke fuldt 18 Aar ældre end hendes Søn, og den Mulighed laa da nær, at, naar denne blev voxen, og, hvis

¹⁾ Separation efter engelsk Lovgivning udelukker Ret til at gifte sig igjen.

Faderen blev ved at leve, overtog Styrelsen for ham, vilde han kunne kalde hende tilbage, og hun, som da endnu vilde være i sin kraftigste Alder, kunde da arbejde paa at faa Hævn over dem, der havde styrtet hende. Under saadanne Forhold laa det nær for Juliane Marie og dem, der hørte til hendes Parti, at søge at gjøre hende umulig i Sønnens Øjne, han skulde vide, at hans Moder var en falden Kvinde. Saadanne Tanker kan man ogsaa spore i samtidige Breve fra Statsmænd, der havde hørt til Struensees Modstandere. Selv om Juliane Marie skrev til Frederik II, at man af Hensyn til Hoffet i London ikke vilde offentliggjøre Skilsmisdommen, var dog den Kjendsgjerning, der ikke kunde eller skulde skjules, at Karoline Mathilde ved Dom var kjendt uværdig til at være Kongens Hustru, i og for sig tilstrækkelig til at vanære hende.

I det hele har det aabenbart været Juliane Maries Ønske at hindre, at den lille Kronprins bevarede nogen Pietet for Moderen. Vi vide af Optegnelser af Johan Bülow¹⁾, at der i Prinsens Værelser var ophængt Tegninger, der skulde give ham Indtryk af, at noget stort og herligt var udrettet 17. Januar, og altsaa ogsaa ved at hans Moder var bleven styrtet. Juliane Marie synes selv at have troet, at det lykkedes hende at give den lille Dreng de Indtryk, hun ønskede. I det mindste skriver hun 7. Marts 1775 med stor Tilfredshed til Frederik II: „Den lille Kronprins vækker gode Forhaabninger og føler mere, end man skulde tro, hvor stor en Velgjerning der er vist ham ved den sidste Revolution“. Faa Maaneder efter at hun havde skrevet dette, gjorde

¹⁾ Randbemærkninger til et Haandskrift af Riegels: „Udkast til Kronprinsens Opdragelses Historie“ (Rigsarkivet).

Karoline Mathilde hende og sine andre Fjender i Danmark den Glæde at dø ved en hidsig Sygdom (10. Maj 1775). A. P. Bernstorff har i et privat Brev fortalt, at det kostede Møje at faa Hoffet til at lade Kronprinsen bære virkelig Sorg (*le véritable deuil*) for Moderen; i den Grad vilde man altsaa ligesom afværge, at han fik Indtryk af, at han havde tabt den, der ved Naturens Røst stod ham nærmest. Da han fik at vide, at Moderen var død, fældede han ganske vist ingen Taarer, Følelseslivet var som bekjendt overhovedet stærkt trængt tilbage hos ham i hans tidligere Aar paa Grund af den barske Opfostring, han havde nydt; men naar han udbrød: „Nu haaber jeg, at min Moder er i Himlen“¹⁾, er det et Bevis paa, at det ikke var lykkedes at sløve Følelsen for hende hos ham. Juliane Maries personlige Holdning overfor ham var for øvrigt vistnok ulastelig; men ligesom man i det hele har det Indtryk, at Kronprinsen, efter i Slutningen af 1773, altsaa ikke endnu 6 Aar gammel, at være „kommen til Mandfolkene“, har nydt altfor lidt godt af mild, kvindelig Omgang, saaledes var hendes egen Behandling af ham ingenlunde i Stand til at bringe hende til at indtage en Moders Plads i hans Hjærte. Det var en stor Misforstaaelse af hende, naar hun 27. April 1783 skrev til Frederik II, at han mere og mere viste en sand Hengivenhed for hende. Der gik ikke fuldt et Aar, efterat hun havde skrevet dette, inden han styrtede hende selv fra hendes Del i Magten.

Imedens hun saaledes forgjæves stræbte at knytte Kronprinsen til sig, kunde hun med større Grund glæde sig over at se Forholdet udad til i vigtige Henseender

¹⁾ Manuskript af Bülow, der indeholder hans Selvbiografi, S. 73.

udvikle sig heldig. Saaledes blev, hvad der var det vigtigste, Mageskiftesagen bragt i Orden i 1773. Det vrantne Forhold fra engelsk Side holdt sig ganske vist, og det fik blandt andet sit Udtryk ved, at den engelske Regering i Vinteren 1773—74 ikke mere vilde lade sig repræsentere i Kjøbenhavn ved en Afsending med Ministers Rang, men kun ved en Resident. Hvorledes det kom hertil, giver Juliane Marie en interessant Meddelelse om. General Eickstedt blev nemlig paa den Tid ansat som Overhofmester hos den lille Kronprins, og da han var en af dem, der havde spillet Hovedrollen ved Begivenhederne den 17. Januar, følte den engelske Konge som Karoline Mathildes Broder sig fornærmet derved og forlangte en anden ansat i hans Sted. Hvad der nu end i og for sig kan siges imod, at Eickstedt kom til at indtage denne Stilling, var hans Ansættelse aabenbart en Sag af en saa dansk indenlandsk Natur, at den ikke kom England ved, og dettes Indblanding blev derfor med Bestemthed vist tilbage af Bernstorff som Udenrigsminister¹⁾. Det var i Vrede herover, at England greb til den ovennævnte Demonstration, der naturligvis blev besvaret fra den danske Regerings Side, ved at den til Gjengæld lod sig repræsentere i England af en Resident²⁾. Den Tanke, at den engelske Konge kunde ønske at gjøre Skridt for at faa sin Søster tilbage til Danmark, holdt sig i denne Tid ret levende hos Dronningen, og Frederik II gjorde sit bedste for at sægge hende imod Englænderne.

¹⁾ Brev af 31. December 1773. I sit Svar herpaa af 11. Januar 1774 opmuntrer Frederik II stærkt til at byde England Spidsen.

²⁾ Dette gjensidige Forhold varede indtil Sommeren 1778, da England atter gav sin diplomatiske Repræsentant i Kjøbenhavn Ministers Rang.

Under disse Forhold kunde Sikkerhedsfølelse og en vis Ængstelse kæmpe om Overvægten i Dronningens Sind. I Anledning af en Opfordring fra Svogeren til at tage sig i Agt for Englænderne skriver hun saaledes den 26. April 1774: „Alt synes at fæstne sig hos os mere og mere og at spærre Vejen for Rænkesmedene og deres afskyelige Ønsker, selv om vi vel vide, at der er en Del Personer (*creatures*), som tilbede den forhenværende (Dronning) M. Ved Hoffet ere Tingene i god Orden, og de, som have nogen Indflydelse der eller i Regeringen, kunne kun holde sig oppe sammen med os. Folket er helt og holdent stemt for Kongen og hans Hus og holder sig for redningsløst fortabt, hvis der skulde indtræffe nogen ulykkelig Forandring; men dog mene vi, at man trods alt dette maa være paa sin Post imod Londonerhoffets skjulte Rænker Der er desuden hos os som alle andre Steder ærgjerrige Skurke, der gjerne vilde forraade Konge og Fædreland, naar de kunde gjøre deres Lykke derved. Men forudsat at Kongen af England har saadanne Planer, finder jeg det meget besynderligt, at han her holder en Resident, der er saa ivrig i at drikke hans Skaal i Rhum, at han synes at være ude af Stand til at lede nogen Intrigue“.

I Virkeligheden svinder da ogsaa Frygten for engelske Rænker efterhaanden ganske hos hende, hun føler sig mere og mere tilfreds med sin Stilling, og med stor Styrke udtrykker hun sin Glæde over denne i et Brev til Svogeren af 7. Marts 1775, hvor det endog hedder: „Mine Dage henrinde behagelig; mine Sønner vise mig paa enhver Maade Æmhed og Tillid. Kongen, som fra sin tidlige Ungdom har havt Forkjærlighed for mig, vedbliver at opfatte mig som sin Støtte, saaledes som han

har gjort det baade fra Barndommen af og under al den Modgang, som ved Forsynets Tilskikkelse er falden over hans Hoved. Min Søn Prinsen, der aldrig har fornærmet mig, som stedse nøje har opfyldt alle en god Søns og hæderlig Mands Pligter og paa samme Tid er en dydig Mand, tænker kun paa at gjøre, hvad jeg lyster; saaledes handler han imod mig, og saa ivrig er han i at tjene sin Broder Kongen og sit Fædreland. Den lille Kronprins vækker gode Forhaabninger og føler mere, end man skulde tro, hvor stor en Velgjerning der er vist ham ved den sidste Revolution. Min Svigerdatter slutter sig mere og mere til os og har en god og bøjelig Karakter, hun er fri for al Lyst til at trænge sig frem (*sans ambition*) og holder sig med Glæde indenfor Kredsen af sine Pligter. Saaledes er alt, hvad de private Forhold angaar, ganskø efter mit Ønske. Heller ikke med Hensyn til Staten har jeg Grund til andet end til at takke Forsynet for dets Velgjerninger. Kongen er meget godt betjent, vore Ministre ere kyndige i Sagerne, ivrige for deres Herres Hæder og Statens Vel, og, hvad der er et stort Gode og meget sjældent, de ere omgængelige og fortræffelige Undersaatter; min Søn, som har Forsædet ved deres Raadslagninger, har forstaaet, saa ung han er, at styre og lede dem saaledes, at for Øjeblikket alt gaar som et godt og optrukket Urværk, og det uden Larm og uden Pral. Vore Finanser, som vare i en skrækkelig Uorden, hæve sig igjen og gjøre Styrelsen Ære; Landet, der forfærdelig rystet var fuldstændig udtømt for alle Kræfter og Mod, føler, at der er Orden i Sagerne o. s. v.⁶

Den Tilfredshed, Juliane Marie saaledes følte ved Stillingen, kunde kun stige ved Karoline Mathildes Død,

hvorved, som hun siger, Danmark Lykke og Sikkerhed bleve betryggede, og det er da ogsaa med lyse Farver, at hun i et noget senere Brev (4. Marts 1777) udmaler for Frederik II, hvorledes alt gaar fremad i Staten. Hun griber med det samme Lejligheden til at udtale sin Glæde over Kongens Sundhedstilstand. „Jeg kan“, skriver hun, „forsikre Deres Majestæt, at Kongen har det godt og nyder en Ro i Sindet, der lader ham føle sig lykkelig, og det er en stor Ting efter de Angreb, denne gode Fyrste har været udsat for fra disse slette Menneskers Side, hvis Forbrydelser for 6 Aar siden satte ham i den skrækkeligste Tilstand, der kan tænkes“ ¹⁾.

Vi Nutidslæsere, som Dronningen aldrig har tænkt sig, skulde faa hendes Breve at se, kunne ikke andet end forbavses og tillige more os noget paa hendes Bekostning ved at læse disse af Tilfredshed overstrømmende Skildringer af Tilstanden herhjemme. At det virkelig kunde siges, at Kongen følte sig lykkelig, forekommer os at være et temmelig stærkt Stykke, og det tager sig i høj Grad komisk ud at se Arveprinsen fremstillet som den, der ledede og styrede Ministrene, saaledes at alt gik efter en Snor. Men ved Siden heraf maa det nævnes som et prisværdigt Træk hos hende, at hun, trods alle Udtalelser af varm Tillid til Svogeren, dog viser stor Diskretion i sin Omtale af Personer og Forhold herhjemme. Hun har i Foraaret 1773 fortalt om Ostens Afskedigelse fra Ministerpladsen og om, at Bernstorff

¹⁾ Noget mindre tilfreds er Tonen i et Brev af 20. Maj 1780, hvor hun taler om de Ubehageligheder, der ere uadskillelige fra den Post, hvorpaa Forsynet har stillet hende, og hvor de politiske Forhold indeholde en god Mængde Bitterhed. Dette staar dog vist nærmest i Forbindelse med Uenighed i Regeringskredsene om Politiken udadtil, et Punkt hun senere kommer tilbage til.

kom til at afløse ham¹⁾. Ved denne Lejlighed fremhævede hun de formentlige Mangler hos Osten og de gode Egenskaber hos Bernstorff, der gjorde det naturligt at gjøre ham til Minister. Men hendes Omtale af dette Ministerskifte hænger aabenbart sammen med, at hun vil vise Frederik II, hvor ivrig man er for at følge det politiske System, han ønskede opretholdt. Ellers taler hun før 1784 aldrig om indenlandske Personligheder, og lige saa lidt nævner hun de forskjellige, ikke ganske ubetydelige Rivninger, som i disse Aar fandtes herhjemme. Vi kunde naturligvis ønske, at hun havde været mindre diskret, da det vilde have været interessant at se Udtalelser af hende om adskilligt af det, der i disse Aar vakte Røre i Regeringskredsene. Men hendes Takt maa dog roses. Ingen kan sigte hende for at have gjort sig skyldig i den Fejl at vaske sit snavsede Linned i Fremmedes Paasyn.

Saaledes gik Tiden, indtil vi komme op til det Aar, hvor vi blive særlig nysgjerrige, nemlig Aaret 1780, der er betegnet, baade ved det væbnede Neutralitetsforbunds Afslutning og ved Bernstorffs Afsked 13. November. Netop denne Statsmands Stilling, saavel hvad den udenrigske Politik angik, som med Hensyn til Styrelsen indadtil, er Hovedsagen i dette Aar.

Naar Juliane Marie i sine Breve idelig kom ind paa den europæiske Politik, førte dette hende naturlig til særlig at fremstille, hvordan vort Fædrelands Politik udadtil maatte være. Vi have allerede set, hvor stærkt hun saa paa Forholdene igjennem preussiske Brillen. I Overensstemmelse dermed fremhæver hun ogsaa idelig,

¹⁾ Brev af 12. Marts 1773.

at Venskab med Preussen og dets Forbundsfølge Rusland er og maa være Hovedpunktet i dansk Politik. Naar Danmark havde disse to Magter paa sin Side, følte det sig fuldstændig sikkert. Denne hendes Opfattelse falder ganske sammen med den, der ligger bagved Guldbergs bekjendte Instrux af 6. December 1780 for den daværende Udenrigsminister Baron Rosencrone¹⁾, og som ogsaa træder frem i Guldbergs utrykte Breve til Diplomaten P. C. Schumacher. Bernstorff saa anderledes paa Tingene. Han var vistnok fuldt og fast overtydet om Nødvendigheden af at holde sig nær til Rusland, og han mente ogsaa, at man maatte være gode Venner med Frederik II, hvor uendelig langt han end var fra at sympathisere med ham. Naar Juliane Marie kaldte Frederik II Europas Velgjører, har han i Privatbreve nævnet ham som Verdens Svøbe. Men der var, hvad den ydre Politik angik, den store Forskjel paa Bernstorffs og Juliane Maries Synsmaade, at, medens hun lige saa lidt som Guldberg tillagde Venskabet med England nogen Betydning, havde dette i Bernstorffs Øjne stor Vægt. Han mente, at det var det allervigtigste for vort Fædreland, om Rusland og England stode i et godt Forhold til hinanden og man kunde være Venner med dem begge. Vare de hinandens Fjender, eller forholdt de sig vrantne til hinanden, forudsaa han Farer for vort Fædreland. Danmarks Historie lige op til 1864 har vist det berettigede i denne hans Opfattelse.

Ved Siden heraf indtog Bernstorff med Hensyn til selve Styrelsen af vort Land en ikke blot isoleret, men

¹⁾ Trykt: H. P. Giessing: Struensee og Guldberg (Kjbhvn. 1849), S. 171 ff.

ogsaa ret oppositionel Stilling overfor Juliane Marie og Guldberg. Han nærede ingen personlig Bitterhed imod dem, men udtalte sig dog ved forskjellige Lejligheder paa den mest uforbeholdne Maade imod, hvad de ønskede, og Arveprins Frederik, der i Statsraadet maatte være Talerør for dem, har ikke altid kunnet føle sig vel ved den overlegne Mands Kritik. Ganske særlig lagde Bernstorff ikke Dølgemaal paa, at han misbilligede den stigende Lyst til at undergrave Ministrenes Indflydelse ved de ganske forfatningsstridende Kabinetsordrer.

Frederik den store vidste god Besked med hele dette Forhold, og det var almindelig bekjendt, at han saa skjævt til Bernstorffs udenrigske Politik med dens Forkjærlighed for England. Da nu denne Statsmand til almindelig Overraskelse blev afskediget i November 1780, udbredte der sig, som vel kjendt, det Rygte, at det skyldtes Intriguer fra den preussiske Konges Side, og dette var den ganske fremherskende Opfattelse i den Bernstorffske Kreds. Jeg har i min tidligere Afhandling om Juliane Marie og Frederik II omtalt, at denne i et Brev til Svigerinden af 12. August 1780 havde talt om Fjender, som han mente, at Dronningen skulde tage sig i Agt for, og at han tillige ad mere hemmelig Vej havde advaret hende imod saadanne; jeg har tillige nævnet, at højst sandsynlig var det Modsætningsforholdet imellem Bernstorff og Dronningen, som han henpegede til ved disse Antydninger.¹⁾ Naturligvis griber man da med Iver til Dronningens Breve for at se, om de give klar Oplysning om Forholdet. Hun taler ganske vist i flere Breve (baade af 5. og 8. August og 2. September) om hans Advarsler og

¹⁾ Hist. Tidsskr. 6. R. V. S. 508—509.

takker ham for dem; men hun bliver dog ikke den mindste Smule nervøs ved dem. Hun beroliger ham blandt andet ved at sige, at hun og Hoffet ingen Grund have til at frygte for ildesindede. „Hvis der“, skriver hun, „er saadanne, saa kjende vi dem, vi ville ikke lade os dysse i Søvn af dem, vi ville ikke svigte det rette Øjeblik til at afvæbne dem og gjøre dem til Skamme, alt er hos os fuldstændig roligt. Magten er der, hvor den bør være, og vi tabe aldrig af Sigte de rette Midler til at bevare den for os. Jeg heder Deres Majestæt være overbevist om, at Deres Breve komme mig sikkert i Hænde, og at ingen vilde have den Frækhed at forgribe sig paa Deres Korrespondance. Vi have paa vor Side Folkets Kjærlighed, en fast og lovmæssig Magt, en Smule Mod og megen Aarvaagenhed, ogsaa have vi til vor Støtte den almægtige Gud, og, det vover jeg at smigre mig med, Deres Majestæts, min uforlignelige Konges Venskab. Jeg tvivler vistnok ikke om det engelske Hofs gode Vilje; men vi her ere slet ikke bange for det og ville ikke lade os narre af det“. Det passer godt til denne rolige Maade at se Sagen paa, naar hun tillige skriver, at det er vel bekjendt, at der om Statsager kan være forskjellige Meninger; saa længe Jorden havde givet Føde til Mennesker, havde den maattet finde sig i deres Drøftelser, og ogsaa nu maatte man tage deres Uenigheder med Ro som noget, der var uadskilleligt fra Menneskeheden. „Der er“, skriver hun ogsaa, „Folk, der ere hidsige nok til ikke at kunne skjule deres Følelser, vi have baade sidste Vinter og i Foraaaret, det nægter jeg ikke, havt saadanne Optrin; men den Mening, der var heldig, lykkebringende og alene passede til vor Stilling, har sejret; der vil ikke ske nogen

Forstyrrelse i vor Vedhængen ved det nordiske System, fra hvilken Side den saa end skulde komme, og Magten vil ikke let kunne gaa over i illegitime Hænder“.

Hun har, som man ser, i disse Udtalelser ikke nævnet noget Navn; men det er soleklart Bernstorff, hun henpeger paa med hans Ønske om en Tilnærmelse til England og om at arbejde paa at drage Rusland over paa dettes Side. Hentydningen til Hidsigheden i ikke at kunne skjule sine Følelser passer ogsaa paa ham. Men det er tillige indlysende, at hun aldeles ikke lader sig skræmme ved Frederik II's Advarsler, og den hele Tone tyder paa, at det ikke har været hendes preussiske Svogers advarende Ord, der have bragt hende og Guldberg til at lade Bernstorff falde. Da dette skete af Grunde, som vi her ikke kunne komme ind paa, meddeler hun ham det ogsaa med faa Ord som et Tillæg i et Brev, der væsentlig drejede sig om andre Ting¹). Naar der ovenfor er blevet talt om den Takt og Diskretion, som Dronningen viste i sine Ytringer om Forhold og Personer her i Landet, passer hendes Holdning overfor Svogeren i den her nævnte Sag ikke ilde hertil.

Omtrent samtidig med, at Forholdet til Bernstorff stærkt optog Hoffet, begyndte Dronningen at komme ind paa en Sag, der naturlig maatte spille en vigtig Rolle i adskillige af hendes Breve til Svogeren, nemlig Planen om at fastslaa et Ægteskab for den 12—13aarige Kronprins. Først var Talen om en Prinsesse af Würtemberg, en Søster til Storfyrst Pouls Gemalinde, og da saa Kejserinde Katharina til stor Ærgrelse for Juliane Marie og

¹) 14. November 1780.

Frederik II lod hende blive gift med en habsburgsk Prins, var man i Kjøbenhavn og Potsdam enig om at ville have ham gift med en preussisk Prinsesse, en Datter af Frederik IIs Brodersøn, den senere preussiske Konge Frederik Vilhelm II. Alt dette er tilstrækkelig kjendt i Forvejen; men Juliane Maries Breve have dog den Interesse her, at de vise, hvorledes hun fra først af har krympet sig ved at udøve et Tryk paa den lille Kronprins, og ved Frederik IIs Hjælp vilde udvirke, at Forslaget til Ægteskabet med Prinsessen af Würtemberg kom fra Rusland. „Min Søn og jeg“, skriver hun (21. Oktober 1780), „have altid villet lade Kronprinsen have sin Frihed i denne Sag¹⁾. Det er ogsaa Grunden til, at jeg i al Fortrolighed beder Deres Majestæt om at mage det saaledes, at den russiske Kejserinde selv gjør os Forslaget, baade ministerielt ved Grev Panin og ved et egenhændigt Brev til Kongen. Et saadant Brev kunde — det vilde være meget smigrende for mig — adresseres til mig fra hende, saafremt hun fandt det passende. Jeg vilde ønske, at hun vilde antyde, at det vilde være hende særlig magtpaaliggende, at dette Parti blev til noget; det vilde ogsaa være heldigt, hvis Storfyrsten vilde skrive derom til min Søn, og at dette skete paa samme Tid“. Men Juliane Marie vilde have endnu mere, hun ønskede ogsaa, at Panin skulde skrive et Brev til General Eickstedt som Kronprinsens Overhofmester, hvori han udviklede alle de Grunde, som gjorde

¹⁾ Ganske i Overensstemmelse hermed hedder det i et Brev af 14. November, „det delikate i min Stilling til Tronarvingen gjør det nødvendigt, at jeg ikke blander mig direkte deri, og at jeg lader det blive de overtydende Grunde, der ville vise sig af sig selv, som falde i Vægtskaalen til Fordel for Forslaget“.

Forbindelsen ønskelig. Hun var imidlertid ikke heldig med at faa Frederik II til at gaa hendes Ærinde, hun maatte selv rykke frem med Forslaget ved en Skrivelse til Kejserinden¹⁾, og det uheldigvis for, saaledes som ovenfor antydet, at faa Afslag herpaa. Rimeligvis har hun dog ikke taget sig det videre nær, da hun og Frederik II hurtig bleve enige om, at Kronprinsen skulde tage sin Brud fra hans Slægt, og da den trettenaarige Dreng blev overrumplet til d. 11. April 1781 i et Brev til hende at bede om, at Prinsesse Frederikke af Preussen maatte blive valgt til Hustru for ham, naar han blev voxen. At forøvrigt intet andet end Underskriften af dette Brev er hans eget Værk, følger af sig selv.

Men denne Ægteskabsplan fik et slemt Knæk tillige med Dronningens Forhaabninger om at kunne vedblive at spille en politisk Rolle, da Kronprinsen styrtede hende og Guldberg 14. April 1784. Hendes Breve fra de nærmeste Aar før denne Begivenhed stadfæste, hvad ogsaa andre Træk tyde paa, at hun ingeniunde var uvidende om, at der var dem, der vilde hendes Magt tillivs, men at hun stolede paa, at Kronprinsen ikke selv vilde være med til sligt. Frederik II, der stadig var ivrig for at advare hende, naar han enten med eller uden Grund troede, at Farer truede hende²⁾, udtalte i et Brev til hende af 11. April 1783 sin Frygt for, at det kunde komme til

¹⁾ Regeringsskiftet 1784, S. 138.

²⁾ Det kan saaledes nævnes, at, da han i Sommeren 1781 (22. Juli) skriver til hende, at han havde hørt tale om et Komplot mod hende, der var blevet opdaget i Kjøbenhavn, beroliger hun ham (25. August) med, at det ikke havde meget at sige. Det drejede sig kun om en daarlig Person, en sand Fusementast (*un vrai boutefeu*), som man havde ladet fængsle. Enhver ser let, at det er den Beringskjoldske Sag, der her sigtes til.

Uroligheder i Kjøbenhavn, naar Kronprinsen blev erklæret for myndig. Men dette ængstede hende aldeles ikke. Den 27. April samme Aar, altsaa paa et Tidspunkt, da i Virkeligheden Kronprinsens Planer om at faa et Regeringsskifte i Gang vare fæstnede, skrev hun de ovenfor nævnte uheldige Ord om den Hengivenhed, Prinsen viste hende, og hun tilføjede: „Vi ønske at optræde imod ham som gode Slægtninge, der kun ville tænke paa hans sande Vel, og som, langt fra at ønske at holde ham borte fra Regeringssagerne, tværtimod ville lade ham faa Del i dem, for at han med egne Øjne kan se, hvorledes vi handle, og for at unge Galninge eller gamle Rænkesmede ikke skulle faa ham i deres Magt ved at drage Gavn af hans Lediggang, eller ved at indgive ham falske Forestillinger om vor Handlemaade“. Det passer godt hertil, naar hun omtrent en Maaned derefter skriver (20. Maj): „Hvad der end skulde beredes mig ved hemmelige Kabaler fra ondskabsfulde Personers Side, bryder jeg mig ikke derom, jeg har aldrig været med oin at smede saadanne, og jeg er sikker paa, at flere ville falde til Jorden, inden de blive til Alvor“.

Vi, som vide, hvorledes det i Virkeligheden stod til, kunne ved at læse saadanne Udtalelser ikke andet end forbavses over hendes Tryghedsfølelse; hendes Udtalelser give langt mere Indtryk af noget flegmatisk hos hende end af den mistroiske Vaagen over sin egen Magtfylde, som man efter det traditionelle Billede af hende nærmest skulde tiltro hende. Hun blev da ogsaa som vel bekjendt fuldstændig overrumplet 14. April.

Hvorledes melder hun da sit Fald til Svogeren, det spørger man naturligtvis om. Vi have flere Vidnesbyrd

om, at Begivenheden gik hende stærkt til Hjærte, og om, at hun gav sin Bitterhed Luft i heftige Udtalelser til forskjellige. Men i det Brev, hun d. 20. April 1784 skrev til Frederik II derom, er Tonen fuldstændig rolig. „Min Hr. Broder“, skriver hun, „da jeg er bange for, at man maaske kunde allarmere Deres Majestæt ved Beretninger om en Begivenhed, som ganske vist har overrasket os en Smule, da den er kommet os uventet, og som havde kunnet finde Sted paa en anden og mindre opsigtvækkende Maade, har jeg holdt det for min Pligt, selv at underrette min uforlignelige Konge og bedste Ven derom. Jeg er overtydet om D. M.'s Venskab og om den varme Interesse og levende Deltagelse, som De føler og aldrig har undladt at føle for mig under alle de mere eller mindre behagelige Begivenheder, som jeg nu i næsten tyve Aar har oplevet, og jeg tvivler derfor ikke om, at De ønsker at høre fra mig efter, hvad der nu er sket hos os. D. M. ved, hvormeget jeg altid har holdt af Kronprinsen, og at det stedse har forekommet mig, at han gjengjældte disse Følelser. Han viser dem endnu, og der er ingen Opmærksomhed eller Forsikring, som han ikke overvælder os med, idet han idelig erklærer, at han er og altid vil være os hengiven. Dette siger han til alle Mennesker, og det beder han dem overbevise os om, saaledes at jeg selv har overtalt min Søn til ikke at forlade ham, men slaa sig til Ro ved hans Forsikringer og beholde sin Plads i Statsraadet. Jeg har altid udelukkende havt den Tanke at se ham saa snart som muligt ved Siden af sin Fader og hjælpe Kongen under hans nuværende Tilstand, som er vel kjendt for hele Verden, med at holde Regeringens Tøjler, og leve paa en god

Fod med hans Slægt. Det lader ogsaa til, at han er meget velsindet baade imod Familien og i alle andre Henseender, og, hvis han bevarer disse Følelser og tænker paa at styre Baaden overensstemmende med gode og prisværdige Ønsker, vil jeg være rolig og med megen Tilfredsstillelse se Sagen fuldstændig afgjort, thi at Kronprinsen i den Alder, hvori han nu er, kommer til at styre Sagerne, er i og for sig ganske naturligt. Vi have derfor altid ønsket det og i det sidste Aar banet Vejen dertil“.

Hvorledes skal man forklare sig et Brev som dette? At hun intet skriver i det enkelte om, hvad der var sket, kan vistnok ikke forundre; thi derom vidste hun, at Frederik II havde faaet fuld Underretning af sin Minister i Kjøbenhavn. Det kan heller ikke undre, at hun taler om, hvorledes hun havde ønsket, at Kronprinsen skulde faa Styrelsen i Hænderne, og at hun havde beredt Vejen dertil, thi dette kunde hun til en vis Grad sige med Rette, om det end i dybere Forstand kun var Sandhed med Modifikation; men denne rolige Skildring af, hvad der vitterlig havde sat hende i stærk Liden-skab, kan ikke andet end i høj Grad forbavse. Maaske har hun skrevet saaledes af Forsigtighed, idet hun ikke var sikker paa, om ikke et Brev fra hende til Svogeren paa det Tidspunkt vilde blive aabnet; men muligt er det jo ogsaa, at hun har holdt det for mest passende at skjule sin virkelige Stemning og at lade det se ud, som om hun ikke havde noget imod, at Styrelsen nu blev ordnet paa en ny Maade.

Den Sindsro, der gaar igennem dette Brev, havde hun dog aabenbart svært ved at bevare. Rigtignok kunde hun fra Fredensborg, hvor hun snart efter Be-

givenhederne den 14. April tog Ophold, i August 1784 skrive til Frederik II: „Jeg kan Gud være lovet sige med Sandhed, at jeg i mit Indre føler en sjælden Sindsro, jeg nyder den Behagelighed at besidde det skjønneste Landslot i Kongens Riger og Lande, jeg indaander den reneste Luft, og jeg behøver ikke at tage mere Del, end jeg selv vil, i den Uro, som Hovedstadens Nærhed kan fremkalde. Ganske vist, jeg lever som Eremit; men jeg finder dog saa megen Charme deri og har saaledes vænnet mig til denne Maade at leve paa, at jeg ikke vilde bortbytte den for Guld“. Alt dette tager sig meget kjønt ud; men hun kan dog ikke lade være, i det samme Brev at tale om de mange Bitterheder, hun har maattet døje, og det lyder alt andet end fornøjet, naar hun skriver: „Efter den Erfaring, som jeg har vundet ved 32 Aars Ophold i dette Kongerige, er der intet, der overrasker mig, og jeg har til Bunds lært at kjende, hvad Verden og dens Beboere er¹⁾“. Ikke længe efter at hun havde skrevet dette, bryder den lidenskabelige Stemning da ogsaa frem hos hende med overvældende Styrke, og, hvad der gav Anledning dertil, var den Tilnærmelse, der begyndte at finde Sted mellem Kronprinsen og Prins Karl af Hessen.

Begivenheden den 14. April havde, som ovenfor anført, afbrudt Forhandlingen om et Giftermaal mellem Kronprinsen og den preussiske Prinsesse Frederikke. Han var nemlig bestemt paa ikke at ville have hende, blandt andet fordi det hed sig, at en Kapelmusikus Müller var hendes virkelige Fader; han kaldte hende spottende Prinsesse Müller. Derimod begyndte man hurtig at tale om,

¹⁾ Brev af 10. August.

at Prinsen af Hessen vilde arbejde paa at faa ham gift med sin Datter Marie, en Plan, der ogsaa som bekjendt blev til Virkelighed, da han i Juli 1790 holdt Bryllup med hende, den siden saa bekjendte Dronning Marie Sofie Frederikke. Disse Rygter have aabenbart bragt Juliane Marie i Harnisk, hun opfattede Prins Karls Plan som en personlig Fornærmelse imod hende, der havde arbejdet for Ægteskabet med den preussiske Prinsesse. I denne Stenning skrev hun den 2^d November 1784 til Svogeren: „I Morgen vil Prinsen af Hessen komme til Kjøbenhavn. Tiden vil opklare, hvormeget sandt der er i, hvad man tror, at hans Komme vil have til Følge; men under den dybeste Tavsheds Segl vover jeg at betro Deres Majestæt noget, som De bør vide, for at De kan kjende Sammenhængen i den hele Sag. Nogle Dage efter at Kronprinsen havde været til Alters med os¹⁾, kom han en Eftermiddag — det var nogle Dage før den urolige 14. April — til mig med funklende Øjne og fuld af Forbitrelse og sagde mig, at han vilde forlange af mig, at jeg skulde forhindre, at hans Fader Kongen nu lod deklarerere hans Forbindelse med Prinsesse Frederikke af Preussen. Hvis dette skete, vilde han anse sig for despotisk behandlet, og jeg vilde sikkert ikke have, at man skulde tiltro mig et saadant Tyranni fra hans Faders Side som det, at ville tvinge ham til at ægte en, som han ikke kjendte. Han bad mig om at indrømme ham 14 Dages Betænkningstid, for at han saa kunde fatte sin afgjørende Beslutning. Det er ikke let muligt at blive mere forbavset, end jeg blev ved at høre sligt. Deres Majestæt kan let tænke, hvad jeg svarede ham.

¹⁾ Hans Konfirmation fandt Sted 4. April 1784.

Jeg sagde ham, at jeg med Smerte saa, at han allerede var faldet eller var ved at falde i de Snarer, som Folk lagde for ham, der vare ildesindede og mindst af alt hans Venner, men at det, som gjorde mig mest ondt, var at mærke en Karakter hos ham, der var fuld af Tvetungethed, hvad der vilde faa de sørgeligste Virkninger for ham selv. Han blev imidlertid ved sit, og jeg sagde ikke mere. Otte Dage efter fandt de Begivenheder Sted, som Deres Maj. kjender, og jeg troede, at denne Sag var endt for stedse, men nej, tværtimod. Da de 14 Dage vare gaaede, som han vilde have til Betæknings-tid, inden han meddelte mig sin endelige Beslutning, kom han tilbage til Sagen og gjentog det samme med ikke mindre Voldsomhed. Han føjede dertil, at han intet havde imod Partiet, men at han vilde kræve Statsraadets Skjøn, om det passede til Danmarks politiske Tarv. Jeg erklærede mig ganske enig heri, skjønt jeg maatte anse et saadant Skridt for overflødigt, da denne Sag allerede for 3 Aar siden var bleven drøftet i det daværende Statsraad og Hr. Schack Rathlou især stærkt havde bifaldet den, ligesom ogsaa Kejserinden af Rusland havde ønsket os til Lykke til denne Forbindelse; men jeg føjede til, at jeg bad ham om at vente, indtil jeg kunde lade ham faa hele den Brevvexling, der var ført herom, og det Brev fra ham selv til mig, der havde bestemt hans Fader Kongen til hos D. M. og Prinsen af Preussen at bede om Prinsessen til Ægtefælle for ham. Hertil svarede han mig, at han aldrig havde skrevet et saadant Brev; jeg sagde intet, og han gik sin Vej. Dagen derefter var jeg saa heldig at finde Brevvexlingen, tillige med hans eget Brev, og jeg gav ham hele Pakken, idet jeg sagde ham, at han kunde beholde det alt sam-

men, naar han blot vilde give mig en Afskrift. Saa gik han. To Dage derefter kom han tilbage for at lade mig faa baade sit eget Brev og de andre „*in originali*“. Jeg spurgte ham, hvorfor han ikke vilde beholde dem eller i det mindste gemme sit eget Brev; men han svarede mig med en roligere Mine og i en mere stilfærdig Tone, at han troede at gjøre mig til Behag ved at lade mig faa dem alle tilbage *in originali*. Fra den Tid af har jeg aldrig hørt tale om denne Sag. Statsraadets Medlemmer have aldrig haft Lejlighed til at udtale sig derom, da Prinsen har tiet bomstille om denne Sag, aldrig har talt til dem derom og overhovedet ingensinde rørt ved denne Stræng. Om maaske Grev B(ernstorff) har foreslaaet ham Prinsens Datter til Ægtefælle, ved jeg ikke; men hvis den sidstnævnte vilde følge mit Raad, skulde han ikke udsætte sig for anden Gang at lide Skibbrud ved at ville styre Kongeriget Danmarks Baad¹⁾. Alle de uoverlagte Forholdsregler, som man har truffet og endnu bestandig træffer for at sætte sig i Sikkerhed imod indbildte Angreb fra vor Nabos Side, forekomme mig ganske ubetimelige²⁾. Fra en Side set

¹⁾ Der sigtes derved aabenbart til den Rolle, Prins Karl spillede fra Sommeren 1766 indtil Marts 1767.

²⁾ Hun tænker herved paa Rustninger, der fandt Sted i Foraaret og Sommeren 1784 og vare en Følge af de Efterretninger, man i de første Maaneder af Aaret havde faaet om Planer. Gustav III nærede om et pludseligt Fredsbrud. Hun har selv i flere Breve (24. Januar og 2. Februar 1784) omtalt Meddelelser, der vare komne til Regeringen derom; men hun havde kun lagt liden Vægt derpaa, da hun fandt slige Planer ganske urimelige, en Opfattelse, hvori Frederik II bestyrkede hende. At Gustav III imidlertid havde haft saadanne Tanker, men blev afholdt fra at forsøge paa deres Gjennemførelse, da Katharina II i et meget spydig skrevet Brev lod ham vide, at hun ikke vilde taale det, vide vi nu tilstrækkelig Besked om.

ere de altfor ubetydelige, i en anden Henseende ere de altfor betydelige, og de ville ikke have andet til Følge end at tømme Kongens Kasse og forvirre Hovedet paa alle Mennesker.

Jeg tror, at jeg ikke bør skjule for min uforlignelige Konge, at der er flere Partier. De vigtigste repræsenteres ved Hr. Schack Rathlou og Grev Bernstorff. Den førstnævnte af disse har vist sig at være det falskeste Menneske, man kan tænke sig, han er paa en Gang frygtsom og voldsom, han er inkonsekvent og tænker kun paa sig selv. Saadan er denne Mand, der fortrinsvis var Gjenstand for min og min Søns Tillid, og som har lønnet os ved det snedigste og sorteste Forræderi for at faa os af Vejen og stille sig selv i Spidsen for Styrelsen. Han fortjener for Øjeblikket kun vor Foragt, og vi have den Tilfredsstillelse, at vor Opfattelse af ham ogsaa er den store Almenheds, der afskyr denne Kamæleon i menneskelig Skikkelse. Den anden er meget voldsom og har sine Grundsætninger for sig selv (*ses principes à part*); men han er dog en hæderlig Mand, der handler efter Principer, hvad Hr. Schack afgjort ikke kjender noget til, han er en aaben Karakter og siger, hvad han mener, er desuden retfærdig og ønsker at kunne bidrage saameget, det er ham muligt, til at berolige Folks Sind og at medvirke ved sine Raad til Statens Ære og Lykke og hvert enkelt Individ's Velvære. D. M. vil af denne Fremstilling, hvor kortfattet den end er, kunne se, hvorledes det i Øjeblikket staar til her, og at det er vanskeligt at have en Mening om, hvilken Vending Sagerne ville tage. Foruden de to ovennævnte Mænd findes der endnu flere Personer, der gaa deres egne Veje, og andre Insekter, der forpeste Luften, saaledes at D. M. vil billige det

Parti, jeg har taget, at holde mig afsides herude paa Landet for ikke at blive besmittet af den slette Luft, der gjør mig Hovedstaden næsten forhadet, saalænge indtil Horizonten opklares, og man kan opholde sig der med mere Behag“.

Naar Dronningen ellers viser Forsigtighed med Hensyn til sine Udtalelser om Forhold og Personligheder her hjemme, kan man ikke sige andet end, at hun her taler aabent nok, og det er ikke saa underligt, at hun beder Svogeren om at sende hende hendes Brev tilbage, hvad han ogsaa har gjort, men rigtignok ikke uden at tage en Afskrift deraf¹⁾. Brevet viser klart, hvor svært det var hende at finde sig i, at hun havde lidt Skibbrud med Planen om at bevare sin Indflydelse ved Hjælp af Statsmænd, der stod hende nær, og støttet af en Kronprinsesse, som hun kunde tænke sig, vilde være hende taknemmelig. Hvor karakteristisk er det ikke, baade at se hendes bitre Udfald imod Prins Karl af Hessen og hendes Domme om de to Statsmænd Schack Rathlou og Bernstorff! Det taler ganske vist til Ære for hende, at hun har kunnet dømme om Bernstorff, som hun gjør det, thi ingen Statsmand her hjemme havde stillet sig skarperne imod Hoffets Indflydelse paa Regeringen end netop han; det var hans Tilslutning til Tankerne om et Regeringsskifte 1784, der havde givet Mod til at vove dette, og netop han gjaldt for en Modstander af Planen om at faa en Kronprinsesse fra Preussen. Ogsaa kjendte Dronningen godt Frederik II's Uvilje imod ham. I grell Modsætning til hendes anerkjendende Dom om Bern-

¹⁾ Det samme gjælder ogsaa om hendes ovenfor S. 64 omtalte Brev af 21. Oktober 1780.

storffs Personlighed staa hendes voldsomme Ord om Schack Rathlou. De ere forsaavidt forstaaelige nok, som man ved Hoffet aabenbart havde stolet paa ham, og det var Modsætningen imellem ham og Bernstorff, der overhovedet havde givet Mod til at gaa videre og videre frem med Kabinetsordrerne. Men saa forklarlig hendes Forbitrelse end er, er den dog ingenlunde retfærdig. Ingen kan fortænke Schack Rathlou i, at han i de sidste Aar af den saakaldte Guldbergske Tid fandt Systemet med Kabinetsordrerne forkasteligt, og han havde i Oktober 1782 klart taget Afstand fra det herskende Regeringssystem ved at forlange Afsked fra sine fleste Stillinger. Ogsaa havde han været ivrig Talsmand for at gaa frem med stort Maadehold ved selve Regeringsskiftet den 14. April.

Efterat Dronning Juliane Marie havde skaffet sig Luft paa den Maade, vi have set, falder hun, hvis man kan slutte af hendes Breve, fuldstændig til Ro, og det er ogsaa vel bekjendt, at hun afviste Forsøg, Gustav III gjorde paa at benytte sig af hendes formodede bitre Stemning til at ophidse hende imod den daværende danske Regering. Hendes Breve til Svogeren indeholde kun Udtalelser om, at Tiden gaar let og behagelig for hende, at hun Dag for Dag føler sig mere og mere vel i sin guddommelige Stilhed (*divine solitude*), og at hun glæder sig ved en Sjæls Ro, som kun faa kjendte.
